

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
МИКОЛАЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМ. В.О.СУХОМЛИНСЬКОГО»**

**ЦИКЛОВА КОМІСІЯ ЕКОНОМІКО-ГУМАНІТАРНОГО
ТА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАПРЯМУ ПІДГОТОВКИ (ВИПУСКОВА)**

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ
«СОЦІАЛЬНА РОБОТА З СІМ'ЯМИ, ДІТЬМИ І ЖІНКАМИ»**

освітньо-кваліфікаційний рівень	<u>молодший спеціаліст</u>
галузь знань	<u>23 Соціальна робота</u>
спеціальність	<u>231 Соціальна робота</u>

2022 – 2023 навчальний рік

Розробник: Сахарова Олена Миколаївна, викладач вищої категорії, к.п.н.

_____ (підпис)

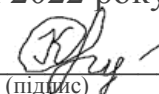
Сахарова О.М.

(прізвище та ініціали)

Програма затверджена на засіданні циклової комісії економіко-гуманітарного та загальноосвітнього напрямку підготовки.

Протокол № 8 від «30» серпня 2022 року

Голова циклової комісії _____

(підпис)

Мікрюкова К.О.

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено навчально-методичною комісією коледжу

Протокол від «31» серпня 2022 року № 6

Голова навчально-методичної комісії _____

(підпис)

Сахарова О.М.

(прізвище та ініціали)

Вступ

Вивчення навчальної дисципліни «Соціальна робота з сім'ями, жінками і дітьми» впроваджено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки молодшого спеціаліста за напрямом підготовки 23 Соціальна робота, спеціальності 231 Соціальна робота.

Сучасна сім'я стикається з досить вагомою кількістю проблем, які згодом стають причинами розлучень, безвідповідального батьківства, сирітства, насильства в сім'ї тощо. Насамперед, це відбувається через відсутність грамотності щодо побудови правильних і міцних стосунків у родині. Це обумовлює важливе значення вивчення дисципліни «Соціальна робота з сім'ями, жінками і дітьми».

1. Мета, завдання навчальної дисципліни та результати навчання

Предметом вивчення навчальної дисципліни є формування теоретичних знань та практичних навичок щодо соціальної роботи з різними категоріями сімей та можливостей упровадження їх у діяльність соціальних служб.

Мета курсу: є формування системи знань про основні поняття соціальної роботи з сім'ями і дітьми, жінками; засвоєння теоретичних положень і основоположних принципів соціальної роботи з сім'ями і дітьми; вивчення особливості основних напрямів, форм і методів соціальної роботи з сім'ями і дітьми, що цього потребують.

Основне завдання: оволодіння уміннями планувати, організовувати та здійснювати соціальну роботу із сім'ями, дітьми та жінками, вирішення проблем теоретичного і практичного характеру.

У результаті вивчення курсу студент оволодіває такими **компетентностями:**

I. Загальні компетентності (ЗК):

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК5. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

II. Спеціальні (фахові, предметні) компетентності (СК):

СК1. Здатність розуміти сутність, напрямки та види соціальної роботи.

СК2. Здатність використовувати на практиці знання нормативно-правових актів соціальної роботи і соціального забезпечення.

СК5. Здатність виявляти потреби населення у соціальних послугах.

СК7. Здатність визначати шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.

СК12. Здатність дотримуватися етики професійного спілкування і стандартів соціальної роботи.

Очікувані результати навчання:

РН3. Розв'язувати типові задачі в професійній діяльності.

PH5. Застосовувати етичні принципи і стандарти соціальної роботи у професійній діяльності.

PH6. Використовувати технології соціальної діагностики, профілактики, корекції із застосуванням сучасних форм та методів професійної діяльності.

PH7. Застосовувати на практиці нормативно-правові акти з питань надання соціальних послуг.

PH9. Здійснювати соціальне інспектування й оцінку потреб уразливих категорій громадян, у тому числі тих, хто опинився у складних життєвих обставинах.

PH13. Визначати зміст і види співпраці з представниками різних професій, груп, громад у професійній діяльності.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні відомості про шлюб та сім'ю

Тема 2. Сучасна соціальна робота з жінками, сім'ями і дітьми: зміст і методи

Тема 3. Психологічні технології в соціальній роботі

Тема 4. Технології соціальної роботи з окремими категоріями сімей

Тема 5. Соціально-педагогічний захист дитинства

Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Загальні відомості про шлюб і сім'ю

Історія розвитку сім'ї. Проблеми і перспективи розвитку сім'ї в Україні. Закон України про соціальну роботу з сім'ями дітьми та молоддю. Загальні положення. Здійснення соціальної роботи із сім'ями, дітьми та молоддю. Відповідальність за порушення законодавства у сфері соціальної роботи із сією, дітьми та молоддю. Міжнародне співробітництво у сфері соціальної роботи із сім'єю, дітьми та молоддю. Поняття «функція», «дисфункція». Зміст комунікативної, репродуктивної, гедоністичної, економічної, господарчо-побутової, виховної, рекреативної, акумуляції та захисту родинних цінностей, феліцитологічної та інших функцій сім'ї. Поділ функцій на специфічні і неспецифічні. Здатність сімейних функцій до змін та зміни ієрархії. Сімейний уклад. Загальні проблеми сімей. Зовнішні фактори кризи сучасної сім'ї: економічні, демографічні, політичні, культурні. Внутрішні проблеми сімей: омолодження шлюбів, невідповідність людей до самостійності в сімейних відносинах, психологічна, моральна, невідповідність, збільшення кількості розлучень, числа неповних, неблагополучних, материнських сімей, відсутність системи підготовки молоді до шлюбу. Зростання алкоголізму, наркоманії; проблема насильства в сім'ї. Соціальні проблеми окремих категорій сімей: неповних, багатодітних, сімей, які мають членів з особливими потребами, сімей біженців, сімей, члени яких пережили (переживають) насильство, сімей безробітних, сільських родин.

Тема 2. Сучасна соціальна робота з жінками, сім'ями і дітьми: зміст і методи

Нормативно-правова база соціальної роботи з сім'ями та дітьми. Структури, організації, які займаються питаннями допомоги сім'ям з дітьми. Типи соціальної роботи з сім'єю: соціальне обслуговування, соціальні послуги, соціальний супровід, соціальна профілактика сім'ї, соціальна реабілітація сім'ї, їх зміст. Форми (індивідуальні, групові, масові) та методи (психологічні, педагогічні, соціологічні) роботи з сім'єю. Види (екстрені, спрямовані на

підтримку стабільності сім'ї) соціальної роботи з сім'єю з дітьми. Із зарубіжного досвіду сімейної терапії. Загальна типологія методик обстеження сім'ї. Методики обстеження сім'ї як цілого, як системи. Дослідження сімейної історії (генограма, методика «Лінія життя сім'ї»). Техніки сімейних реконструкцій і сімейних розташувань (сімейний простір, реконструкція по фотокартках, сімейна скульптура, сімейна дошка та інші). Діагностика сімейного стресу і сімейної тривоги; гнучкості сімейної системи. Методики обстеження відносин між батьками та дітьми, їх типологія. Методики обстеження подружніх відносин: методики дослідження розподілу сімейних ролей; дослідження особливостей спілкування між подружжям; діагностика подружніх конфліктів; сумісності; статевих відносин тощо. Етичні норми, принципи, на яких ґрунтується соціальна робота з сім'єю. Якості, необхідні соціальному працівнику для успішної роботи з сім'ями, які перебувають у стані кризи.

Тема 3. Психологічні технології в соціальній роботі

Психолого-педагогічні моделі дитячо-батьківських відносин. «Психоаналітична» модель сімейного виховання. «Біхевіористична» модель сімейного виховання. «Гуманістична» модель сімейного виховання. Сім'я як найважливіший інститут виховання та соціалізації дитини. Специфіка сімейного впливу на розвиток особистості дитини. Батьківське ставлення. Типи і стилі батьківського виховання. Роль батька і матері в сімейному вихованні. Специфіка сімейного консультування. Стадії сімейного консультування. Моделі сімейного консультування. Функції сімейного консультанта та його професійна позиція. Методи та техніки роботи консультанта з сім'єю. Діагностика подружніх конфліктів; сумісності; статевих відносин тощо. Причини та ознаки назрівання рольових конфліктів. Варіанти розв'язання рольових конфліктів.

Тема 4. Технології соціальної роботи з окремими категоріями сімей

Норма і відхилення від норми у соціальній педагогіці. Соціально-педагогічна робота з девіантними дітьми: дітьми адиктивної поведінки, суїцидальної поведінки, антисоціальними дітьми, з інвалідами та особами з обмеженими можливостями; дітьми сиротами та безхатченками, жертвами насильства, проституцією. Соціальні проблеми неповних сімей. Напрямок та зміст соціально-педагогічної роботи з неповною сім'єю. Методики роботи соціального педагога з неблагополучними сім'ями. Освітня та посередницька соціально-педагогічна допомога. Форми соціально-педагогічної роботи з сім'єю. Законодавче забезпечення соціально-педагогічної роботи з неблагополучною сім'єю. Функції органів державної влади в роботі з неблагополучною сім'єю

Тема 5. Методи соціальної роботи з різними категоріями дітей та підлітків

Теоретичні підходи до технологізації соціальної роботи з дітьми та підлітками. Методи соціальної роботи з дітьми, які є ВІЛ-інфікованими або хворими на СНІД. Напрямки технологізації соціальної роботи з дітьми та підлітками. Складні життєві обставини та надання державної підтримки дітям і підліткам. Індивідуальні технології соціальної роботи з дітьми та підлітками (терапевтична допомога, консультативна робота, робота з профілактичної та

соціальної реабілітації). Моделі індивідуальної терапевтичної роботи з неповнолітніми: клієнтоцентрована дитяча терапія, психодинамічна терапія з дитиною, когнітивноповедінкова терапія з дитиною. Технології групової соціальної роботи з дітьми та підлітками. Психологічні особливості ВІЛ-інфікованих або хворих на СНІД дітей та підлітків. Діагностика проблем ВІЛ-інфікованих або хворих на СНІД дітей та підлітків. Діагностика проблем життєдіяльності сім'ї, яка виховує ВІЛ-інфікованих або хворих на СНІД дітей та підлітків. Технології допомоги сім'ї, яка виховує ВІЛ-інфікованих або хворих на СНІД дітей та підлітків.

3. Список рекомендованої літератури

Базова:

1. Закон України Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2000, № 35. С. 290.
2. Закон України Про соціальні послуги. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2003, № 45. С. 358.
3. Закон України Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2001, № 42. С. 213.
4. Грабовенко Н.В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Практикум в соціальній роботі» (для бакалаврів). К.: МАУП, 2016. 30 с.
5. Єршоміна Л.Є. Практикум з соціальної роботи. Част. I : навч. посіб. для студ. вищ. навч. Закладів. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2017. 140 с.
6. Карпенко О.Г. Теорія і практика соціальної роботи: навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015, 408 с.
7. Міжсекторальна взаємодія в умовах превентивного виховного середовища: навчально-методичний посібник. Автори-упорядники В. І. Кириченко, О. О. Єжова. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 172 с.
8. Палюх М. Соціальна педагогіка і соціальна робота: монографія. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А. 2013. 200с.
9. Седих К. В. Психологія сім'ї : навч. посіб. 2-е вид., стер. К. : Академія, 2017. 192 с.
10. Файчук О. Л. Соціальна робота з сім'ями. Методичні вказівки для спеціальності 231 «Соціальна робота». Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. 52 с.

Додаткова:

1. Грабовенко Н. В. Методичні рекомендації щодо забезпечення самостійної роботи студентів з дисципліни «Етика соціальної роботи». Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 22 с.
2. Дорожня карта реформи: міцні сім'ї, захищені діти: методичний посібник. Автори-упорядники: Г. Посталюк, Н. Татарчук, О. Мороз, Д. Дошук, Ф. Герасимчук, Київ. 2018, с.48.
3. Енциклопедія фахівців соціальної сфери. За заг. ред. проф. І. Д. Звереві, К. : Універсум, 2012. 536 с.
4. Зайцева З.Г. Соціальна реабілітація неповнолітніх, які повернулись з місць позбавлення волі, у соціальних службах для молоді. Київ: А.Л.Д, 2015. 64 с.
- Замашкіна О.Д. Особливості родинного партнерства у вихованні дитини з

5. Запобігання і протидія насильству в сім'ї : методичні рекомендації для соціальних працівників. Київ : ДЦССМ, 2004. 192 с
6. Кубицький С.О. Технології соціально-педагогічної роботи в зарубіжних країнах: Навч. посіб. 3-тє вид. доп. і перероб. К.: Міленіум, 2015. 300 с. особливими освітніми потребами. *Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери: збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції* (15-16 листопада 2018 р., м. Ніжин). За заг. ред. С. О.Борисюка та О.В. Лисовця. Ніжин, Видавництво НДУ ім.. М.Гоголя, 2018. 188 с., С.155-158.
7. Методичні рекомендації щодо організації просвітницької роботи з профілактики ВІЛ/СНІДу та ризикованої поведінки серед підлітків та молоді в установах Державної кримінально-виконавчої служби. За ред. Т. Л. Лях. К.: ТОВ «ОБНОВА КОМПАНІ», 2013. 36 с.
8. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.

Інформаційні ресурси:

1. https://pidruchniki.com/1821100137048/psihologiya/predmet_metodi_vikovoyi_psihologii
2. Закон України «Про соціальні послуги» від 19.04.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 08.02.2011: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=966-15>. Загол. з екрану. Мова укр.;
3. Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоді» від 21 червня 2001 року № 2558-III [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.search.ligazakon.ua>;
4. Соціальний супровід // Режим доступу: <http://zakon.lिकासoft.com.ua/component/lica/?href=0&view=text&base=24&id=22870&menu=22927>;
5. Соціальне супроводження прийомних сімей та дитячих будинків сімейного типу // Режим доступу: <http://zakon.lिकासoft.com.ua/component/lica/?href=0&view=text&base=24&id=22856&menu=22913>

6. Форма підсумового контролю успішності навчання

Залік (7 семестр)

7. Засоби діагностики успішності навчання

Поточне усне опитування, тести проміжного контролю, оцінювання завдань самостійної та індивідуальної роботи.

Підготовка та захист проектів і презентацій.

Контрольні роботи.